

העב והצדק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

בס"ד • פר' ויקהל-פקודי-חורש תשפ"א

גלוין מס' 6 • שנה א'

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

ויבאו האנשים על הנשים. י"ל בפשיטות שהאנשים באו בשביל הנשים ובעבורם דהיינו שהביאו גם את נדבותיהן, וכמו שפירש"י כמ"פ עליו בשבילו (עי' ירמ' יח ח), אבל לא באו הנשים בעצמן.

ויבאו האנשים על הנשים. פירש"י סמוכין אליהן. צ"ב מה הוסיף בזה, פשיטא מדכתיב 'על' היינו קרוב וסמוך. וי"ל הכונה הנה לכאורה מה היה להם לנשים לבא למשכן, אשה במקדש מאי בעי, אך להלן עה"פ ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד, פירש"י בנות ישראל היו בידן מראות וכו' והיה מואס משה בהן מפני שעשויים ליצר הרע א"ל הקב"ה קבל כי אלו חביבין עלי מן הכל שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים כשהיו בעליהם יגעים בעבודת פרך היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ונותלות המראות וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים וכו' ומתעברות ויולדות שם וזהו שנאמר במראות הצובאות ונעשה הכיור מהם. מבואר דכל חשיבות המראות שהביאו הנשים היה משום שראו במצרים את עצמן עם בעליהן במראה, וז"ש ויבאו האנשים על הנשים פ' באו להביא את אותן המראות שהיו נראות בהם אנשים עם נשותיהן במצרים.

והנשאים הביאו את אבני השם ואת אבני המלאים לאפור ולחשן. פירש"י א"ר נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דים אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה, ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשאים כתיב.

הנה זק"ק כתב בספר דברים נחמדים (חידושים נפלאים אות כ') לפשוט מכאן מה שנסתפקו בשו"ת הקדמונים עיין תשובת רדב"ז ח"ד סי' י"ג הובא בבב"ט (או"ח ס"ז צ" ס"ק י"א), בדין מי שהיה

אלה הדברים אשר צוה ד' לעשות אתם, ששת ימים תעשה מלאכה וגו'. צ"ב מאי קאמר לעשות, הלא מצות שבת היא לשבות והיא היפך מעשייה, וככר הקשה זאת בספר כנסת יחזקאל. וי"ל דהנה כתיב (לעיל לא טז) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת, וגם זה קשה מהו לעשות את השבת, והלא כתיב כבר ושמרו את השבת ומה בין שמירה לעשייה. אכן איתא במפרשים דקאי על תוספת שבת, מה שמוסיף אדם מעצמו מקודש על החול נקרא עשייה והיינו לעשות את השבת כי זו עשייה בידי אדם.

והנה כאן הקדים הכתוב ששת ימים תעשה מלאכה וגו', ולכאורה אין לו מובן דמה פשר הוראה זו בעשיית מלאכה ששת ימים, ומה ענינו לשמירת שבת, וכי מי שאינו מעושי מלאכה ששת ימים לא נצטווה על השבת. אך הענין הוא ללמדך דבששת ימים שעושה מלאכה ג"כ יעסוק בהכנה לשבת, והוא כמ"ש חז"ל (ביצה טז). אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אמר זו לשבת עיי"ש בפרש"י. וז"ש אלה הדברים אשר צוה ד' לעשות אותם, פ' עשיית שבת בידי אדם ותוספת לשבת עצמה, וזהו ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי, כלומר דבכל ששת הימים תעשה איזו פעולה לכבוד יום השביעי שבת קודש.

לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. וברש"י יש מרבתינו אומרים הבערה ללאו יצאת ויש אומרים לחלק יצאת. הנה לחד מ"ד קרי יש מרבתינו ולאידך יש אומרים וצ"ב. וי"ל בדרך צחות דכאשר מתעוררת מחלוקת בתוך הקהל בדבר הלכה, קשה לעמוד על האמת אם מתכוונים לש"ש או לשם מחלוקת בלבד, והבחינה לזה היא לראות מי ומי הם החולקים, אם הם בני תורה ת"ח וכיו"ב אזי בודאי כונתם לשם שמים לאפרושי מאיסורא, ואם לאו בידוע שאינם אלא סתם בעלי מחלוקת. וז"ש אם תבער אש המחלוקת במושבותיכם, יש מרבתינו אם הם בבחי' רבותינו אזי ללאו יצאת כונתם להפריש מאיסור לאו, ואם הם סתם יש אומרים, אזי לחלק יצאת, מחלוקת לשמה, וכעין זה שמעתי לפרש דברי רש"י פ' נח יש מרבתינו דורשים לשבח וכו'.

פרשת ויקהל

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו'. צ"ב אמרו כל עדת, מה בא לרבות די היה לו לומר את עדת בני ישראל. וי"ל דהנה אצל עם בני ישראל לדורותיהם יש כמה וכמה עדות, וכל עשרה מיישראל קרויים עדת כמ"ש חז"ל (ברכות כא:). מהכתוב ונקדשתי בתוך עדת בני ישראל (ויקרא כב לב). ובאמת יש בזה טובה ותועלת בהיות אנשי כל עדת וקהילה משמרים מנהגיהן ומסורת אבותיהם וכו'. והנה אמנם אמרו חז"ל (סנהדרין טז). כל בי עשרא שכינתא שריא, אבל כדי לזכות להשראת השכינה צריכים כל העדות הללו שתהיה ביניהם אהבה ואחוה וכו', שאל"כ השנאה מקלקלת את השורה והשכינה מסתלקת משם, וכבר אמרו חז"ל לא חרב ביהמ"ק אלא בעון שנאת חנם (יומא ט:). וז"ש משה קודם הקמת המשכן, ויקהל משה את כל עדת בני, פ' כל העדות כולם יקהלו ויהיו לכלל אחד בלא שנאה, ואז יהיו ראויים להקים את המשכן ותשרה בו שכינה.

ויקהל משה. פרש"י שאינו אוסף אנשים בידיים אלא הם נאספים עפ"י דיבורו. איתא בפסיקתא זוטא תבא קהלת משה ותכפר על קהלת אהרן. י"ל הכונה הנה אצל אהרן לא הוא קראם אלא הם שנטפלו אליו כדכתיב בפ' כי תשא ויקהל העם על אהרן, ולכן היה התיקון בכאן ג"כ באופן זה שמשה רבינו לא קרא אותם אלא המה באו מעצמם ומרצונם לשמוע קול דברו אחר ירידתו מן ההר ארבעים יום, וזהו שפירש"י נאספים עפ"י דבורו.

ויקהל משה את כל עדת. פירש"י והוא לשון הפעיל שאינו אוסף אנשים בידיים אלא הם נאספים על פי דיבורו ותרגומו ואכניש. מה צורך לתרגום כאן, אמרתי בדרך צחות, כשאין אוספין את האנשים בידיים אלא נקראים רק על פי דיבור כולל, ימצאו רבים שלא יבואו בתירוש שאין הכונה אליהם, והוא תרגומו ואכניש כלומר ואין נישט, בלשון אשכנז אני לא.

חבוש בבית האסורים ונתנו לו רשות להתפלל יום אחד בעשרה ורוצה לברור יוה"כ, דפסק שיהיו מצוה לא משהינן ומוטב שיתפלל תיכף וכו' עיי"ש טעמו. וזק"ה ק הביא ראייה מן הדא דהנה הנשיאים נתכנו לטובה לקיים מצוה מן המובחר ולהביא בסוף כדי להשלים כל מה שיחסר, והיא לכאורה כונה טובה, אעפ"כ מצינו שהתורה הקפידה על זה ונחסר אות משמם על שלא קיימו את המצוה תיכף באיזה אופן שהזמן גורם עכדה"ק.

ולכאורה היה נראה לחלק דאין הנדון דומה לראיה, דהתם אותו האסור בבית האסורים לא יוכל לקיים הדבר פעמיים כי אם יצא היום שוב לא יתן לו לצאת ביום הכפורים ע"כ סובר לדחות הדבר ליו"כ יום סליחה וכפרת נפשו, כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, אבל הכא הנשיאים לא היה להם להתעצל אלא להביא קודם נדבתם כראוי ובאם יחסר יחזרו ויתנו עוד ומה בכך, אלא ע"כ דחו נתינתם מחמת עצלות ע"כ הקפידה התורה עליהם.

ובדרך צחות יש לומר, הנה בעל המאמר הוא ר' נתן, ושמא גרים (כמו שמובא בספרים על כמה אמוראים בש"ס שנקראו על שם המימרא ע"י ברכות נג: ר' זוהמאי, וב"מ כה: ר' יצחק מגדלאה ועוד), מי שרוצה ליתן נותן מיד ואינו מתעצל, אבל אם מבקש אמתלאות לדחות נתינתו לבסוף אות הוא כי אין נתינתו ברצון גמור, הכי קרא שמו רבי נתן, ע"ש הבנתו בטיב הנותנים.

והנשאים הביאו וגו'. ובגמ' (יומא עה.) והנשאים מלשון עננים, ובתרגום יונתן ב"ע עה"פ ואת הבושם וכו' ותיבין ענני שמאי ואזלין לגן עדן ונסבין מתמן ית בושמא וכו', מה ענין עננים וגן עדן לבנין המשכן. וי"ל כיון שהענין היה מלא את המשכן וכולו מעין גן עדן ע"כ הביאו גם הם העננים את חלקם למלאכת המשכן.

והנשאים הביאו. ואמרו חז"ל (יומא עה.) והנשאים הביאו מלשון עננים כמו"ש (משלי כה יד) נשאים ורוח וגשם אין. ומקשים דא"כ למה נקראו בלשון נשיאים דייקא, הול"ל והעננים הביאו או עבים וכדו'. וי"ל בדרך צחות דבאמת נשיאי ישראל אכן הביאו לבסוף, רק שאלו הנשיאים היו נוהגים בתחילה כמו העננים המכונים נשיאים דכתיב בהם נשיאים ורוח וגשם אין, כך גם הללו היו מתנהגים בנשיאות ורמות רוח אבל גש"ם אין, היינו נדבה גשמית לא נראה מהם בתחילה רק לבסוף.

והנשאים הביאו. פירש"י מן המדרש דלפי שנתעצלו ולא הביאו בתחילה אלא לבסוף לכך נחסרה אות משמם והנשאים כתיב. וצ"ב למה נחסרה דייקא אות יו"ד. ובכלל יקר פירש כי הוא אות משם הויה"ה ולקח אותו מהם עיי"ש. ועדיין צ"ב למה נעשו דוקא בחרון אות משם הויה"ה.

וג"ל לומר בדרך רמז, עפ"י מה שהביא הרב החיד"א בספר נחל קדומים פ' תרומה עה"פ (לעיל כה ב) ויקחו לי וגו', דידוע משם רבינו האר"י ז"ל דבמעשה הצדקה יש יחוד לשם הויה"ה ב"ה, הזרוע כתמונת ו', וה' אצבעות נגד ה', והפרוטה כעין י', וה' אצבעות העני כדמות ה', וזהו הויה"ה מעשה הצדקה שלום (ישעיה לב יז), ועי' מ"ש לעיל פ' תרומה. וכתב טעם למ"ש רז"ל (מ"י קהלת פ"א א') אם בקשת לעשות צדקה עשה עם עמלי תורה, והוא כי הת"ח אינו מבקש בפשיטת יד וא"כ המטבע כעין י' וה' אצבעותיו של הנותן כנגד ה' והזרוע ו' וה' אצבעות הת"ח המקבל כי אז נרמזת שם הויה"ה ב"ה ביושר שהוא רחמים. אך כשהעני עם הארץ הנה העני שואל ומבקש, נמצא ה' אצבעות פשט העני את ידו הוא ה' ואח"כ הנותן זרוע ו', וה' אצבעות ה' ופרוטה י' הרי הויה"ה וא"כ השם מהופך שהוא דין, ולכן הצדקה לת"ח היא המעולה ע"כ. וזה הענין כאן כיון שבנתינת הנדבה היה נעשה יחוד

הויה"ה ב"ה כסדרו, וזה נרמז בכתוב ויקחו לי תרומה לי לשמ"י, אבל כל זה נעשה רק כשהנודב פושט ידו ונותן כמבואר. והנה הנשיאים נתעצלו מתחילה ולא נתנו אלא לבסוף כשבקשו מהם להשלים מה שחסר, וא"כ היו כמו שהעני פושט ידו לקבל ואז נעשה היחוד הויה"ה בהיפוך כנ"ל, ולפי שנתבטל יחוד שם הויה"ה ית' בדרך יושר חיסר הקב"ה אות משמו מתיבת הנשאים. ודייקא אות יו"ד כי בגללם נעתקה אות יו"ד מראשית שם הויה"ה לסופו (ועי' ע"פ נשא עה"פ איש איש וגו').

והנשאים הביאו. פירש"י א"ר נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותן, כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דים אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השהם וגו' לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה, ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם. קשה א"כ שעשו זאת בכונה ובמחשבה טובה למה נעשו בחיסור יו"ד משמם. י"ל אינו עונש אלא רמז כי היא אות המחשבה (עיי' תיקו"ז מ"א ע"ב) כמו שפרש"י בפ' בשלח עה"פ אז ישיר משה, למדנו שהיו"ד ע"ש המחשבה נאמרה. והמה במחשבה עשו ולא מתוך רשלנות לכן נחסרה אות יו"ד דייקא לרמז על כך, כלומר שעל אף שכוונתם היתה טובה אבל מחשבתם לא היתה נכונה.

והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר. מהו אמרו עוד. יש לומר ישראל עם קדושים בהתלהבותם רצו להוסיף עוד איזה מצוה מרצונם על נדבתם, והוסיפו ענין ההשכמה בבוקר בבוקר אע"פ שלא נצטוו על זה, וזהו עוד נדבה בבוקר בבוקר.

ויבאו כל החכמים וכו' איש איש ממלאכתו אשר המה עושים. י"ל הכונה שעל ידי המלאכה שעסקו במלאכת הקודש קבלו חכמה, עבודתם החכימה אותם, וזהו כל החכמים וכו' איש איש ממלאכתו אשר המה עושים, פי' ממלאכתו נעשה איש מלא חכמה.

ויבאו כל החכמים וכו' מרבים העם להביא וגו'. הקשה באוה"ח וכי רע הדבר שיהיה בית אלקינו באוצרות זהב וכו'. ונראה לדייק עוד מה ענין זה לחכמים דייקא. ויש לומר אלו החכמים הקדושים כשראו את העם מרבים להביא יותר מדי עלה בלבם חשש שמא אין התלהבות זו מצד הקדושה כנודע שבמקום קדושה יש התנגדות הסט"א להפריע את גבולות הקדושה ואילו כאן לא היתה כל התנגדות אדרבה מרבים העם להביא האנשים על הנשים בלא שום מפריע, ע"כ באו אל משה לאמור מרבים העם וכו'. ולכן ויכלא העם מהביא.

ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה וכו'. כתב בעל הטורים דמאחר שבשבת ניתנה תורה א"כ יום הכפורים של אותה שנה היה ביום שלישי וביום רביעי אמר להם מלאכת המשכן והם הביאו לו בבוקר היינו יום חמישי ויום ששי ובשבת יצו משה ויעבירו קול במחנה ע"כ. יש לומר רמז לפי זה נמצא שהבאת תרומת נדבת המשכן היה ביום ה' וביום ו' אחר יוה"כ, בשבת שבתו וביום א' אח"כ החלו במלאכה והוא יום א' דסוכות, לפי"ז יש לומר שע"כ נקבע חג הסוכות זמן שמחתנו אז, כי ענין המשכן הוא צילא דמהימנותא והוא בחינת הסוכה ענין הכבוד. אחר כתבי מציאתי בשפ"א (תרמ"ג) וז"ל שנתנדבו בשמחה זכו לדורות ליתן להם ימי שמחה בסוכות וכו' כי מלאכת המשכן והסוכה הוא ענין אחד.

ויכלא העם מהביא. פירש"י לשון מניעה. היינו שהיו ישראל נדרשים לעצור ברוחם ולכלוא את רצונם מלהביא עוד, ומעת שנצטוו לחדול מהביא את תרומתם לא הביאו עוד, וזה היה אות שכונסם בתרומתם היתה לשם שמים, לי לשמי, ולא לשם התנשאות. והנה מה שעצרו ברוחם ונשאר בלבם הרצון הטוב זה היה חשוב לפני הקב"ה עוד יותר ממה שהביאו בפועל, כי רצון טהור ותשוקה בלב אעפ"י שלא באה לידי מעשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, וז"ש ויכלא העם מהביא, פי' מה שכלאו רצונם בלבם נחשב להם יותר מעצם ההבאה.

פרשת פקודי

אלה פקודי המשכן משכן העדות וגו'. פירש"י עדות שהשכינה שורה בישראל. י"ל פקודי מלשון חסרון כמו ולא נפקד כמנון איש (במדבר לא מט). והנה משכן נקרא כל אדם מישראל כאמור ז"ל (אלשיך הק') ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (לעיל כה ח) בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד. וז"ש אלה פקודי המשכן, כלומר אלו המחשיבים עצמם שאינם ראויים להשראת השכינה בתוכם מחמת חסרונותיהם, הם הם משכן העדות, עדות היא שהשכינה שורה בתוכם, משום דאין השכינה שורה אלא בלב ענו ושפל ברך הסבור שאינו ראוי לזה, והראיה ממשם רבינו ע"ה, וז"ש אשר פקד על פי משה, פי' כשם שמצינו אצל משה רבינו שאמר תדיר בפיו שאינו ראוי להיות רבן של ישראל, מי אנכי, ונחנו מה וכו', ודוקא לכן זכה שהשכינה שרויה עליו תמיד.

בקע לגלגלת. פירש"י הוא שם משקל של מחצית השקל, צ"ב למה באמת נקט לשון ביקוע ומה ענינו. וי"ל הנה בירושלמי (שקלים פ"א ה"ג) איתא כל העובר על הפקודים כל דעבר בימא, ושם היה בקיעה כדכתיב (לעיל יד טז) נטה את ידך על הים ובקעהו, לכן נרמז הדבר בשם בקע.

ואת שמן המאור. לא נזכר שמן סתם למנחות, כי למאור היה צריך שיביאוהו חכמי לב אבל למנחות אתיא ממילא כי השמן השני והשלישי ראוי למנחות.

ויברך אותם משה. פירש"י אמר להם יה"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ד"א עלינו ומעשי ידינו כוננה עלינו וכו'. קשה דהלא הקב"ה כבר הבטיחם שישיר שכינתו במשכן כמו"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולמה הוצרך משה להוסיף ולתת עליהם ברכה. וי"ל דברכת משה היתה שתשרה שכינה גם על הבנים ודורות הבאים ולא רק בדור שהוקם המשכן, דהנה אמרו חז"ל (שבת לב:) איזה הן מעשה ידי של אדם הוי אומר בניו ובנותיו, והנה כתיב במזמור תפלה למשה (תהלים צ טז) קודם ויהי נועם, יראה אל עבדך פעליך והדריך על בניהם, הדר זהו ארון כמבואר בגמ' (יומא נד.) שקלים בבלי יח: עה"פ ויצא מן בת ציון כל הדרה, ששם מקום השכינה. וז"ש והדריך על בניהם, היינו הבקשה שתשרה שכינה על הבנים, ואח"כ ויהי נועם ד"א עלינו ומעשי ידינו כוננה עלינו מעשי ידינו אלו הבנים, ולכך הוצרך ברכה מיוחדת.

ובדרך צחות אמרתי בשעת חדוותא, עפ"י עובדא הידועה שהיה אצל רבינו הק' מזידיטשוב שפ"א בשעת אמיית תורה בסעודה שלישית הכניס בלב השומעים הרהורי תשובה ומיאוס עיני עוה"ז עד שלמחרת לא באו האורחים שבאו על ש"ק ליטול ברכת פרידה, כשראה רבינו כן שאל את בניו מה זה שאין נוסעים לדרכם, הלכו ושאלו את האורחים והשיבו הן אתמול המאים רבינו כ"כ את כל עיני גשמינו עד שאנו בושים לשון להתעסק בהבלים אלו ומוטב נשאר כאן בביהמ"ד לחסות בצל השכינה, כששמע רבינו דבריהם

אמר כי מעשה כעין זה היה אצל רבינו הק' רר"מ מרימנאב ז"ע וצויה לאמור לאורחים, שבת לחוד וימי החול לחוד, זה היה אתמול בעת רעוא דרעוין, אבל עתה ילכו לבתיהם לשלום ויצליחו בעסקיהם ע"כ.

וכן י"ל כאן דהנה זה זמן ארוך היו כל בני ישראל עסוקים במלאכת הקמת המשכן והיו חוסים בצל השכינה בעשיית כלי הקודש וכו', ועתה משכילו מלאכתם לא אבו לשוב לימי החולין ולעסקיהם אלא בקשו להיות יושבים בחצרות בית ד' כשבת לוי וליהנות מזיו השכינה, ע"כ הוצרך משה לפטרם בברכה יה"ר שתשרה שכינה במעשי ידיכם, כלומר שובו לכם לאהליהם ולמלאכתם ותשרה שכינה במעשי ידיכם.

ולקחת את שמן המשחה ומשחת את המשכן ואת כל אשר בו. הנה משמע דמשיחת הכלים היתה אחר הקמת המשכן, וכן כמבואר בפ' צו (ויקרא ח') ויקח משה את שמן המשחה וימשח את המשכן ואת כל אשר בו ויקדש אתם. וכן בפ' נשא (במדבר א') ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אתו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו. והנה סדר משיחת הכלים מן הסתם היה מתחיל מן הארון בבית קדש הקדשים ואח"כ חזר אל הקודש למשוח כל כליו לפי סדר עשייתו כמו"ש בשו"ת חת"ס (או"ח קפ"ח) בשם רבו רבי נתן אדלר זצ"ל דכמו שהיה סדר עשייתו צריך להיות סדר משיחתו. ולפי"ז צריך עיון אם היה מושח את השולחן לפני המנורה כסדר עשייתו, או שמא משיחת המנורה קדמה משום דהיה מוהלך ממערב למזרח דרך ימין ואז היה פוגע במנורה תחילה.

פרשת החודש

אלה פקודי המשכן וגו'. איתא בזה"ק בפרשתו (רכ"א ע"ב) בגין דכל מה דקיימא בחושבנא לא שריין תמן ברכאן בשלימו וכו' משכנא דא קיימא בחושבנא ובגין כך אצטריך לצלותא דמשה דישרי עליה ברכאן דכתיב ויברך אותם משה, ומה ברכה בריך לון יהא רעוא דתשרי ברכה על עובדיו ידיכון ע"כ. והוא ע"ד שאמרו חז"ל (תענית ח:) אין הברכה מצויה לא בדבר השקול וכו', וכדפירש"י ריש פרשת

כי תשא שהמנין שולט בו עיה"ר עיי"ש. לכן לא היתה השכינה שורה במשכן, ולפיכך הוצרך משה לברכם יה"ר שתשרה שכינה במעשי ידיכם.

והנה בפרשת החודש הזה לכם אמרו חז"ל (מנחות ט.) הובא ברש"י שם דנתקשה משה על מולד הלבנה והראה לו באצבעו ואמר לו כזה ראה וקדש. וצ"ב למה נתקשה בזה והלא הוא דבר הנראה לעין כל, ואין נאמר על משה רבינו ע"ה שהשיג יותר מכל הנביאים ועליו נאמר ותחסרהו מעט מאלקים (עי' ר"ה כא), שנתקשה להבין בעצמו מראה חידוש הלבנה ומצות קדוש החודש. אך להנ"ל יש לבאר דהנה מצות קידוש החודש כולה אינה אלא ע"פ חשבון וכן איתא בזה"ק פ' בראשית (מ"ו ע"ב) ע"ה פ' יהי מארת ברקיע השמים חושבן דכלא בסיהרא הוא וכו' אלא חושבנא קיימא בסיהרא ומתמן ייעול בר נש למנדע לעילא ע"כ, הרי מבואר דהילוך הירח הוא מקור כל החשבונות, ונתקשה משה בדבר דהא החשבון מונע הברכה ואין ימנו ישראל למולד הלבנה שהיא ע"פ חשבון. וא"ל הקב"ה כזה ראה וקדש. פ' דמזוה על ב"ד לקדש החודש בראייתה ולברך על הלבנה בחידושה, ומכאן ברכה זו יושפע ברכה לכל הענינים התלויים בחודש הזה. ואולי זה טעם ברכת קדוש לבנה, ומהאי טעמא נקראת קידוש לבנה קבלת פני השכינה, כתנא דבי ר' ישמעאל אלמלא וכו' להקביל פני אביהם שבשמים אלא פעם אחת בחודש דיים (סנהדרין מב.), דהא מטבעו של החשבון למנוע השראת השכינה כדמצינו במשכן, אפס ע"י הברכה שרתה שם, הכי נמי ע"י ברכת הלבנה מקבלינן פני השכינה.

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל. הנה רבינו האריז"ל פירש (ליקו"ת ויקהל) עד"ת אתון דע"ת, עדת בני"י שהיו מסוד הדעת ע"כ. וזה נעשה ע"י משה שהוא בחי' כללות הדעת של בני ישראל. ויש לבאר הענין, דהנה בפרשת החודש הזה לכם במצות הפסח (לעיל י"ב מז) כתיב ג"כ כל עדת ישראל יעשו אותו. ונראה לבאר ענינו להורות שבכל עניני מצות הפסח היינו קרבת פסח ואיסור אכילת שאור וחמץ וביעורו וכו' כל עניני הפסח יש בהם גם ענין פנימי לכל אדם לקיים כל זה בלבו שלו לשרש כל מיני שאור וחמץ מתוכו, היצ"ר נקרא חמץ ושאור וכמו"ש חז"ל רצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור

שבועיה (ברכות יז.). אך לזה צריך לתת את הדעת ולהבין שאין תכלית מצות ביעור חמץ אך כפשוטה בלבד, אלא כל פרטיה רומזים לדרך העבודה ותיקון הנפש של כל אחד ואחד.

וז"ש חז"ל (שבת קמז:) אמר רבי חלבו חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת קיפחו עשרת השבטים מישראל, רבי אלעזר בן ערך קיפלע להתם אימשיך בתרייהו איעקר תלמודיה, כי הדר אתא קם למיקרי בספרא בעא למיקרא החדש הזה לכם אמר החרש היה לבם, בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה. ותמוה וכי אפשר שמחמת מיא דדיומסת שכה לגמרי קריאת פסוק כצורתו. אך י"ל רמז דאם אמנם הקרי היה נקרא כהלכתו, אבל מי ששקוע בחמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת נעשה לבו חרש ואינו שומע פנימיות מצות הפסח, ואפילו קורא בשפתיו החודש הזה לכם אבל לבו חרש, החרש היה לבם, נמצא שעדיין לא מקיים את המצוה כהלכתה כי העיקר הוא עבודת הלב, וצריך לבקש רחמים ע"ז, לפיכך בעו רבנן רחמי עליה.

והנה כתיב ושמרתם את המצות (לעיל י"ב יז). פרש"י א"ר יאשיהו אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות וכו' מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה, והוא מן המכילתא. ותמוה מאי קאמר אל תהי קורא וכו', הרי עיקר המצוה בפשוטה היא זו שתהיה המצה שמורה. אך י"ל על דרך הנ"ל כלומר אל תהיה סובר שאין המצוה אלא כקרייתת שמירת המצות בלבד ובזה סגי, אלא ענינה שמירת המצוות מכל חימוץ, וז"ש מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה היינו חמץ שבלב, אלא יהיה לבך נלהב אל המצוות לקיימן בדעת ובתבונה, ולכן כתיב במצות הפסח כל עדת ישראל יעשו אותו, עד"ת אתון דע"ת.

והנה המשכן וכל כליו המה מכוונים כדמיון כל העולמות העליונים ופרצופיהן בסדר עמידתן והשתלשלותן כנודע מזוה"ק, ומקדש של מטה מכוון כנגד מקדש של מעלה כפירש"י על הכתוב (לעיל טו יז) מכן ושבתיך וכו', מכוון לשבתך. ע"כ אמר כאן ויקהל משה את כל עדת, ורמז גם כאן ענין הדעת"ת בציווי מלאכת המשכן, שלא יקלו ראש בדבר ויסברו שאינו כי אם אהל גשמי לעבודת הכהנים וכו', אלא יתנו דע"ת שאלה הדברים הם גבוהים ורמים מעשה מורכב ממש, וכמו"ש להלן וימלא אותו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת בכל מלאכה.

תורתן של אבות פרפראות מרבוה"ק הקדושים זיע"א

וכבוד ה' מלא את המשכן. יש לומר עפי"מ שפירש רבינו הבעש"ט הק' ע"פ (תהלים כו) ימלא ה' כל משאלותיך, שכל משאלותיך ובקשתך מאתו יתברך יהי' שימלא שמו הוי"ה ולא יהיה בו פגם ח"ו. וזהו אמרו כאן 'וכבוד ה' מלא' שכבוד שמו הוי"ה ית' נתמלא בכל מלואותיו והבן. (בני שלשים)

פרשת החודש

פסיקתא [רבתי פט"ו] החדש הזה לכם מסור הוא לכם, אמר ר' יהושע בן לוי משל למלך שהיה לו אורלוגין (כלי שעות) והיה מבטבט בה והיה יודע איזה שעה ביום, כיון שעמד בנו על פרקו מסר לו אורלוגין שלו, כך אמר הקב"ה עד עכשיו חשבונן של חדשים ושל שנים בידי מכאן ואילך הרי הם מסורים בידכם שנאמר החדש הזה לכם עכ"ל. מהראוי להבין מאי קשיא ליה דקא דריש כן, על כרחך דקשיא ליה מאי 'לכם' שהוא נדרש בכל מקום לכם משלכם או להנאתכם, על כן דרש ליה גם בכאן מסור הוא לכם, אבל מהראוי להתבונן מהו הכוונה, ובפרט אומרו עד עכשיו חשבונן של חדשים מסור בידי מכאן ואילך וכו', וכי כעת אין הכל מסור בידו ית' שוהרי מברכין ברוך מחדש חדשים.

המשך בעמ' הבא

הרה"ק ר' מנחם מענדיל מרימנאב זצ"ל פעם אחד אל הרה"ק בעל דגל מחנה אפרים זצ"ל מרבו הגל' הרבי ר' אלימלך זצוק"ל, אמר לו הה"ק בעל דגל מחנה אפרים: 'פילישער יונגערמאן ספר נא לי איזה עובדא מרבך', וחשב הרה"ק בעל דגל מחנה אפרים שיספר לו איזה מופת מרבו בחשבו שאין חסידי פולין בעלי השגה, אמנם הרה"ק ר' מענדיל אמר לפניו: 'ראית למורי הקדוש בכל יום ויום בעת שהיה מתבונן ביראת השם היו כל עצמותיו דא לדא נקשן וחיל ורעדה יאחזון, והיה נראה לכל רעידת כל גופו מפחד ה' ומהדר גאון, כל גידיו ועורקיו נעשו כצנורות עבות ופניו משתנות, ותחת האזן יש גיד אחד אשר קבלתי ממורי ז"ל שלא תפחד משום דבר כי אם ביום המיתה גם הגיד הזה ראיתי היה מרעיד ומפחד בכל יום מפחד ה' ומיראתו', ונהנה ממנו בעל דגל מחנה אפרים ואמר 'זו ספור נאה והאברך הזה יכול לספר מעשה' ע"כ.

ממעשה הזה אנו למדים שסיפור מעשה הצדיקים העיקר בהתנהגותם ביראת ה' ולא במופתים בלבד, וזה נראה לרמז כאן, דהנה אמרו רז"ל (מנחות מג:) תכלת דומה לים וים לרקיע ורקיע לכסא הכבוד, הרי שתכלת רומז ליראת שמים וזהו מעשה אר"ג המעשיות שמספרים מהצדיקים יהיה כליל תכלת רק מיראת שמים והבן. (שמועה טובה)

פרשת ויקהל

אלה הדברים אשר צוה ד' לעשות. הנה שמירת שבת היא ע"י שבייתה ממלאכה ואינה עשייה, ומהו הלשון 'לעשות'. וי"ל לפי שהשבת מביאה השפעה לכל השבוע כדאייתא בזה"ק (יתרו פח.) א"כ שמירת שבת וקדושתה היא העשייה שגורמת שפע לכל ששת ימי המעשה, וזהו לעשות. וז"ש ששת ימים תעשה מלאכה כתיב תיעשה בצירי, פ' שלא האדם בכחו עושה מלאכה אלא ששת ימים תיעשה מלאכה שהברכה נעשית מאליה וכו' הוא בתנאי שביום השביעי יהיה קודש ותעשו את השבת וכו' אז לא תצטרכו לעמול בזיעת אפיים ששה ימים אלא תהא הברכה נעשית מאליה. (תפוחי חיים)

פרשת פקודי

ויעש את מעיל כו' מעשה אר"ג כליל תכלת. הנה לעיל בפרשת תצוה אצל צווי עשיית המעיל כתב שם בהיכל הברכה להרה"ק מקמארנא זצ"ל ע"ה פ' לפיו סביב מ'עשה אר"ג ר"ת הידוע, ת'חרא יהיה ל' לא י'קדע ר"ת פלונית הידוע, מעשה אר"ג גימ' צדי"ק כי בסיפור של מעשה הצדיקים מכניעין אותו, עיי"ש באורך. ונודע מהסיפור שכשבא

מראש צורים אראנו

תולדות אבותינו ורבותינו הקדושים של שושלת בית קאסאן מתוך הספר "תולדות בית הלוי" הנמצא כעת בשלבי עריכה ועתיד לצאת לאור אי"ה ע"י מכון בני שלשים

הקידוש בליל שבת, וכל מי ששמע הקידוש היה מוכרח לומר שזה אינו כח אנושי רק שמן השמים מסייעין אותו. והיה מספר מרבו הקדוש ר' אייזיק מזידיטשוב זי"ע מעבודתו ותורתו וקדושתו. פעם אחת סיפר מרבו הקדוש הנ"ל שאמר בזה"ל "אדמו"ר דודי הרבי צבי מזידיטשוב זי"ע היה אומר התורה של שלש סעודות ששה שעות רצופים ומי היה יכול להבין ששה שעות התורה אשר אמר בהתלהבות גדול כמו שניתנה בסיני, אחזתי בשני ידי השלחן הטהור ועמדתי על צפרני רגלי ופתחתי את פי שינסו דבריו הקדושים בתוכי, ואני אומר תורה לכל היותר שעה אחת ואין אתם יכולים להתאפק ולשמוע".

כשהיה אדמו"ר רב בק"ק נירמאדע נסעתי אצלו על שבת ובאתי למאדע באמצע הלילה, ומה היה לי לעשות הלא שם לא נמצא גאסטהויז (בית הארחה), והלכתי לחצר אדמו"ר ואמרתי בלבי אולי אמצא שם איזה איש, אבל לא מצאתי שם איש אשר יהיה ניעור, וישבתי שם על הגאניק על ספסל סמוך לדלת אדמו"ר אשר היה ישן שם, לא ישבתי שם רק לערך 5 מינוט ושמועתי קול מיוחד איש אלקים והלכתי בחשאי אל הדלת לשמוע מה זה הקול, ושמועתי את אדמו"ר שדיבר אל עצמו בזה"ל "וויא שעמסט דין נישט צו ליגען אין בעט" (כיצד איך מתבייש לשכב על מתקן) וקפץ מן המטה בקול וברעש גדול. ע"כ.

על שלחנו הטהור של אדמו"ר ולהבחל"ח גיסו הה"צ ר' אלימלך מטאש שליט"א, ואני הייתי אז בחור קטן, ואדמו"ר אמר תורה על השלחן, גימטריאות וראשי תיבות וכו' בהתלהבות גדול כל כך עד שבכל שבעה היו צריכים לתקן הכסא שנשבר תחתיו, ועבודתו בתפלה היה ג"כ עד אין לשער כי קיפץ וריקד, ומי שראה ושמע את הפלתו כמעט שיצא מכליו מוגדל ההתרגשות, וכמעט בכל לילה הלך לטבול במקוה קרה, והיה ישן בכל לילה מן זיגער 10 עד זיגער 12 וביום ג"כ כמו חצי שעה. והנה בליל שבת אחר ברכת המזון התחיל לומר "אז ביום השביעי נחת", והתחיל לרקוד כמו שעה וחצי בכח גדול אשר לא יאומן כי יסופר, ואמר בשם איזה צדיק כי בליל שבת אם לא יהיה לו עם מי לדבר מצדיקים אם יזדמן לו שחור הנקרא ציגיגער ג"כ יותר טוב מאשר ילך לישון, ושמועתי ממנו אז הרבה דברים אשר לא הבנתי כלל, אך אחר עבור איזה שנים התחלתי להבין דבריו הקדושים.

ומי שלא ראה ההכנות אשר עשה לאיזה מצוה אפילו מצוה קלה לא ראה עבודת צדיק כל ימיו, הקידוש על היין בליל שבת היה לפלא אשר פעם אחת היו פניו בוערות כלפיד אש, ופעם אחת היה פניו לבן כשלג, ואמר הקידוש בעבודה ובקוליות, אשרי עין ראתה כל אלה ואשרי אוזן אשר שמעה ממנו רק פעם אחת

סיפר הרה"צ ר' שלמה אהרן ב"ר אברהם ב"ר אלכסנדר אליעזר פריעדמאן ז"ל מדאברא, מתלמידיו הראשונים של רבינו בעל בני שלשים, בספרו "מראה אש" (עמ' ע') וזה לשונו: אחר הסתלקות של הרה"צ מטאש, ונשאר חתנו הה"צ אדמו"ר מקאסאני אשר הקהל היו רוצים לקבלו במקום חותנו הק', נסע לצאנו שיתן לו הרה"ק הורמנא (סמ"ה) על הרבנות, ונכנס עמו אחד ממיועדי אל הרה"ק ואמר, זה האברך הוא חתן הרב מטאש ונכד רבינו הרה"ק רבי צבי מזידיטשוב ועליו למלאות מקום חותנו, ורוצה לקבל הורמנא, וכאשר היה רך בשנים היה יודע חלק הראשון מן היורד בעל פה, ענה הרה"ק בעל דברי חיים ואמר "נא! אז מען קען שוין דעם ערשטען חלק יו"ד קאן מען שוין זיין א רב? א רב ברויך קענין ש"ס ופוסקים!" (כלומר אין די לרב שידע רק חלק א מיי"ד אלא צריך לדעת ש"ס ופוסקים), על זה אמר אדמו"ר בעל בני שלשים "איך האב דאס ערשטע חלק יו"ד אויך נישט געקענט" (גם את חלק הראשון מיי"ד לא ידעתי), אמר הה"ק מצאנו "אזוי ביסטו דאך א איש אמת!" וקרא למשמשו משה יושע ואמר לו "גיב אהער טינט אין פעדער איך ברויך צו שרייבען אן הורמנא!" (אם כך איש אמת אתה וצויווה על משמשו להביא לפניו כלי כתיבה לכתוב עוד מספר בספר הנ"ל: בימים ההם ישבנו בליל שבת

יפוצו מעינותך חוצה

מהנעשה ונשמע ב"מכון בני שלשים"

ספר דרך פקודיך

וביחוד ספרים שענינם בסדר המצות אין גם אחד שלא יביא מדבריו לעת מצוא בכל ענין המדובר בו. בשולי הגליון הוספנו הערות וצינונים במקומות הנצרכים ובשם "הצבי והצדק" יקראו, בהם נתבארו כונת רבינו ברמזיו וגם ציונים והשלמות משאר ספריו דבר דבור על מקומו ועל אפניו. הספר נדפס ע"י המכון כבר בעשרות מהדורות ואולם בשנים האחרונות התגלגל לידינו קונטרס כת"י מהספר הנ"ל ובו המון הוספות והשלמות על הנדפס, ומאז "ל ספר זה בתוספת השלמות מכת"י הנ"ל ועתה הינו ספר "דרך פקודיך השלם". בסוף הספר הוצגנו קונטרס "טעמי המצות" לרבינו אשר נדפס כמה פעמים כקונטרס בפני עצמו ובאמת אינו אלא חלק מן הספר דרך פקודיך, תוכו רצוף רמזים נאים למנן כל מצוה ומצוה.

ספר זה כאמור ערוך על ח"ן מצוות ראשונות בלבד, ומשום כך חלק ניכר מהספר הוא על מצוות חג הפסח, דהיינו הקרבת קרבן פסח השבתת החמץ ואכילת מצה וסיפור יציאת מצרים ועוד, ובהרבה קהילות מישראל נקבעו שיעורים בספר זה כהנהגה דרבה לימי הפסח הקרבים ובאים עלינו לטובה.

הספר נתקבל בהתלהבות גדולה בכל תפוצות הגולה והתפשט לכל קצוי ארץ, מצינו לחכמי ספרד שעסקו בו והביאו דבריו להלכה והרב בעל שדי חמד מציין לדבריו עשרות פעמים בספרו, גדולי פולין וליטא סמכו ידם עליו, וגם מרן החפץ חיים בספר משנה ברורה הביאו להלכה, ובפרט בספרי פוסקי דורנו שו"ת וליקוטים

הילוכם בקודש

עובדות והנהגות מרבתינו הקדושים מקאסאן וצוק"ל

מנהגי חודש ניסן והכנה לחג הפסח

- מהתחלת ימי המילואים, שהוא ביום כ"ג אדר, היה נראה בדרכיו של רבינו האור מלא זי"ע הכנות בקודש לימים הקדושים ימי ניסן וימי חג הפסח, וגם דיבר מהם בתורותיו בשבת קודש. אסף קמחא דפסחא, וביקר והשיגה על אפיית המצות שבעיר, ושאר ענינים השייכים לו.
- מיום ראש חודש ניסן היה ניכר ברבינו שינוי בהנהגותיו, שהיה שרוי בהתרוממות הנפש, וכמה פעמים דיבר ממעלות היום המובא ב"מראש חודש"ל מהעשר עשרות שנטלו אותו היום.
- בראש חודש ניסן עד אסרו חג פסח ועד בכלל לא אמר פרשת העקידה ורבונו של עולם, גם לא איל ארץ אפים, למנצח מזמור לדוד יענן, ולא בית יעקב, רק התחיל היום יום וכו'.
- אחר עלינו לשבח וכו' אמר פרשת הנשיא דבר יום ביומו, מתוך סידור או חומש ולא קראו בספר תורה, ומיום השני והלאה אמרו אף בעל פה ולא אמר אחריו יהיה רצון, וביום י"ג בניסן אמר פרשת המנוחה.
- באחד מימי ניסן כשהיו האילנות מלבלבין הלך לחצר שכינו שהיו שם אילני פירות וביקר עליהם.

המשך מדור תורתן של אבות

אבל תשכיל ותדע, דהשינויים ההווים בעולם הנה הם על פי חידוש מולדי הלבנה באיזה רגע מזמן שליטת הכוכבי לכת מתחדשת הלבנה ע"י כך יהיה החדש קר או חם יבש או רטוב, וזה היה הכל קודם שנמסר קידוש החדש לישראל, וכיון שנמסר קידוש החדש לישראל הנה הגם שעפ"י חשבון המולד תתחייב החידוש שהיה החדש קר או חם כפי הוראת המולד באותה הרגע, אעפ"י כיון שישראל אינו קובעין אז את החדש בזמן המולד רק כפי הנראה לבית דין להקדים או לאחר, הנה יהיה הנהגת החדש כפי הזמן שקובעין ישראל כאילו נתהוו המולד באותו הזמן, ונמצא נדרש החדש הזה לכם מסור הוא לכם והיינו לכם משלכם, והבן, והוא כמו שדרשו בירושלמי (נדרים כג:) אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי (תהלים נז ג) על בת ג' שנים ויום אחד וכו' כידוע, הבן [במאמר שם בגמ' דבתולה עד ג' שנים אפילו אם נאנסה בתוליה חזרין משא"כ אחר ג' שנים אינם חזרין, ואולם אם נשלמו כבר ג' שנים בשעת האונס ואח"כ עיברו ב"ד את השנה ותוסף עוד חודש אעפ"י שכבר נשלמו ג' שנים של "ב חודש עכ"ל בתוליה חזרין מפני הוספת החודש עפ"י בית דין, ודרשו כן מהכתוב אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי כלומר שהו"ת בביכול גומר מעשיו עפ"י דברי ב"ד של מטה, נמצא לפי"ז שהי"ת מסכים לדעת ב"ד ומשנה את הטבע לפי הכרתם.] (בני יששכר מאמרי חדש ניסן מאמור ב)

מכתבים למערכת

שלום וברכה,

לכבוד מערכת הגליון הנפלא "הצבי והצדק" המאגד בתוכו אוצר בלום של אמרות טהורות משובבי נפש ומשמחי לב מאת מחו" כ"ק האדמו"ר מקוסוב שליט"א אשר יצא טבעו בעולם בספריו הבהירים ובחידושי הנפלאים בכל מכמני התורה. ועתה היטיבו אשר דברו ללקח עמך כעמרי גורנה דברי תורתו לפי סדרי הפרשיות המפוזרים בין השינויים בספריו החשובים, וגם לרבות מספרי האבות שושילתא דדהאב קוסוב קארלסבורג דינוב וזידיטשוב, בשילוב רשימות מנהגים ועובדות, אשר לא בא כבושם הזה.

מידי שבת בשבתו הנני מתענג על נועם צוף אמרתי, ורציתי להוסיף על הווארט של חג לה' מחר, שהקשה מתי נתקיים מאמר זה של אהרן קדוש ה', ותי' ע"פ דרכו. דל"ל ע"פ מה דאיתא שהצומות יתהפכו לימים טובים, כדכתי' 'צום הרביעי וכו' יהיה לששון', וע"כ נתקיים מאמר חג לה' מחר דיש מחר לאחר זמן, ש"י" בתמוז י"הפך ליום טוב. אח"כ חיפשתי ומצאתי שכבר מובא רעיון זה בספח"ק (בני יששכר תמוז אב - ב, שפת אמת בלק תרמ"ח) בשם האריז"ל. ויה"ר שיתקיים בקרוב שיהפך למחול אבלינו.

בברכת כהן באהבה, ברוך כ"ץ פתח"ק ירושלים ת"ו